

ORGANIZÁCIA PRÍPRAVY NA NASADENIE DO MIEROVÝCH OPERÁCIÍ OSN

Veronika Mitašová *)

ABSTRAKT

Mierové operácie OSN sú najviditeľnejšou aktivitou a zároveň aj najvýznamnejším príspevkom OSN na zachovanie svetového mieru a bezpečnosti. Predpokladom plnenia mandátu operácie a naplnenia jej cieľov je kvalitná príprava vysielaných odborníkov z radov civilných expertov, ozbrojených bezpečnostných zborov, či ozbrojených síl. Pozornosť je v príspevku venovaná objasneniu mierových operácií OSN, príprave na nasadenie do nich a špecifikácii požiadaviek na obsah tejto prípravy pre príslušníkov ozbrojených síl.

Kľúčové slová:

mierové operácie OSN, medzinárodný krízový manažment, príprava, výcvik, vzdelávanie

ABSTRACT

The UN peacekeeping operations are arguably the most visible activity of the UN and also one of its most important contributions to maintenance of international peace and security. The basic precondition for operation's mandate achievement and objectives fulfilment is high quality of civilian experts, armed security forces or armed forces members' preparation. In the paper special attention is paid to clarifying the UN peacekeeping operations, training and education for deployment and requirements for the content of armed forces members training and education.

Key words:

the UN peacekeeping operations, international crisis management, preparation, training, education

*) Veronika Mitašová, Ing., Fakulta bezpečnostného inžinierstva, Katedra krízového manažmentu, Žilinská univerzita v Žiline, Ul. 1. Mája 32, 010 26 Žilina, tel.: +421 41 513 6720, e-mail: Veronika.Mitasova@fbi.uniza.sk

ÚVOD

Mierové operácie OSN, označované ako peacekeeping (ďalej len „PKO“), predstavujú jednoznačne najviditeľnejší druh aktivít, prostredníctvom ktorých sa OSN usiluje o udržanie svetového mieru a bezpečnosti vo svete. Prítomnosť mierových síl, známych ako „modré baret“, pomáha pri stabilizácii situácie v oblastiach postihnutých krízovými javmi veľkého rozsahu a intenzity. Dejiskom mierových operácií – operácií na udržanie mieru OSN boli a aj v súčasnosti sú krajiny Európy, Afriky, Ázie a Latinskej Ameriky. Civilní experti, príslušníci ozbrojených síl a ozbrojených bezpečnostných zborov vykonávajú činnosti v náročných podmienkach. Nevyhnutnosťou je preto, aby boli ešte pred samotným nasadením kvalitne pripravení, a to po stránke fyzickej, psychickej a taktiež odbornej.

Príspevok sa venuje PKO, právnym a teoretickým východiskám ich realizácie a následne príprave vysielaného personálu - civilného a uniformovaného. Na základe uvedeného je zvýraznená potreba uskutočňovania PKO ako nástroja na udržanie mieru a bezpečnosti, ale aj nástroja na zlepšenie medzinárodného uznania a postavenia prispievajúcej krajiny.

1 MIEROVÉ OPERÁCIE POD VEDENÍM OSN

Jedným zo základných cieľov OSN v súlade s čl. 1 Charty OSN je udržiavať mier a bezpečnosť a za týmto účelom vykonávať také kolektívne opatrenia, ktorými sa predíde a odstráni ohrozenie mieru a potlačia sa útočné činy, príp. iné porušenia mieru. Úprava a riešenie medzinárodných sporov má byť dosahovaná pokojnými a mierovými prostriedkami a v zhode so zásadami spravodlivosti a medzinárodného práva. Takýmito prostriedkami sú operácie OSN - PKO. Predstavujú komplex to vojenských, ekonomických, sociálnych, diplomatických a humanitárnych činností.

Právny základ na realizovanie mierových operácií predstavuje Kapitola VI. a VII. Charty OSN. Ak je to PKO, teda pokojné riešenie sporu, spadá pod Kapitolu VI. Charty OSN. V takomto prípade je potrebný súhlas zainteresovaných strán s prítomnosťou síl OSN. Ak sa však jedná o ohrozenie mieru a prejavy agresie, realizované operácie sú vedené podľa Kapitoly VII. Charty OSN. V tomto prípade nie je potrebný súhlas zainteresovaných strán .

Mierovou operáciou je vysielanie a nasadenie uniformovaného personálu (vojaci, vojenský pozorovatelia, vojenský experti, policajti), s mandátom OSN alebo bez takéhoto mandátu, ale vždy s platným a zreteľným mandátom inej oprávnenej organizácie, za účelom asistencie v rámci prevencie vzniku ozbrojeného konfliktu a poskytnutia podpory počas mierotvorného procesu. Slúži ako nástroj na pozorovanie situácie a asistovanie pri implementáciách mierových dohôd, príp. počas presadzovania – vynucovania prímeria, mierových dohôd a vôle Bezpečnostnej rady OSN pri budovaní stabilného mieru [1].

PKO vedené OSN sa v priebehu svojej existencie vyvíjali. Ich zmeny boli podmienené vývojom bezpečnostného prostredia, čo sa priamo odzrkadlilo v charaktere a obsahu PKO OSN. Podľa vývoja možno PKO OSN členiť na [2]:

- mierové operácie prvej generácie – tradičné,
- mierové operácie druhej generácie – multidimenzionálne,
- mierové operácie tretej generácie – hybridné.

V súčasnosti OSN vedie 16 mierových operácií na 4 kontinentoch. Najväčší počet z nich, a to až 9, prebieha v Afrike, 4 operácie sú aktuálne vedené v Ázii, 2 v Európe a 1 v Severnej Amerike [3]. Podrobnejšie charakteristiky ohľadom aktuálne vedených PKO sú uvedené v tab. 1.

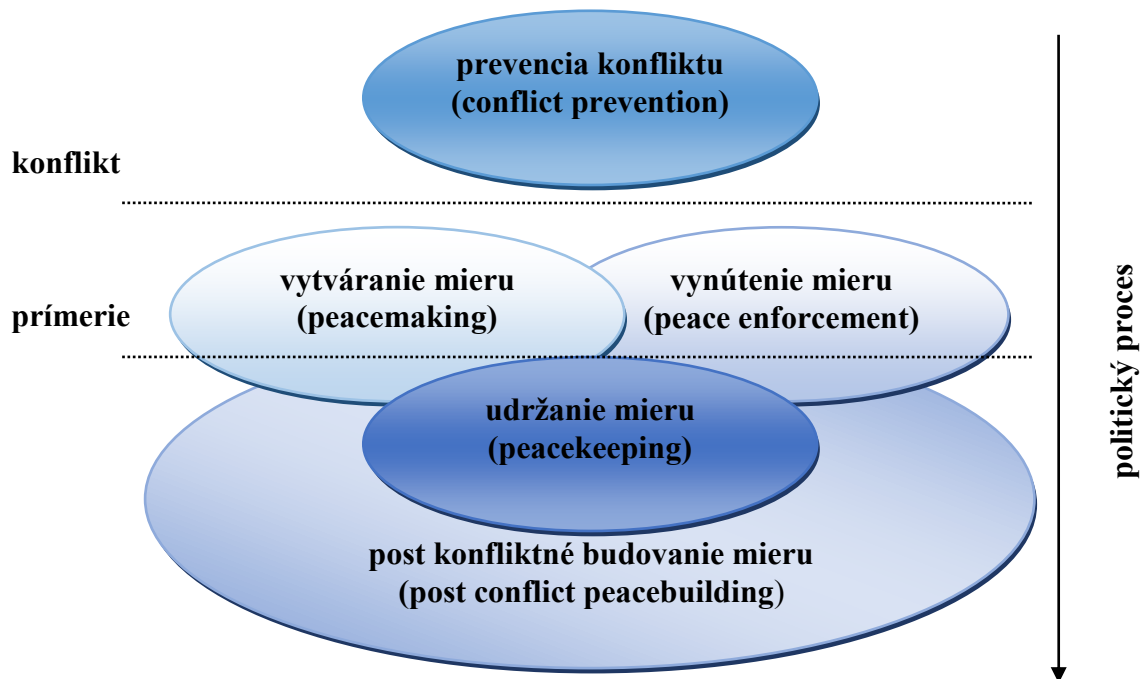
*Tabuľka 1 Charakteristiky aktuálnych mierových operácií OSN
(Podľa: Peacekeeping Fact Sheet, 2016)*

charakteristiky súčasného stavu	počet
počet nasadeného uniformovaného personálu spolu	104 503
- z toho vojaci	89 406
- z toho policajti	13 261
- z toho vojenský pozorovatelia	1 836
počet nasadeného civilného personálu spolu	16 471
- z toho medzinárodný civilný personál	5 256
- z toho miestny civilný personál	11 215
počet pôsobiacich dobrovoľníkov	1 804
celkový počet nasadeného personálu v aktuálnych mierových operáciách	122 778
počet krajín prispievajúcich uniformovaným personálom	124
schválené finančné prostriedky na mierové operácie (júl 2015 – jún 2016)	približne 8,27 mld. \$

2 PRÁVNE A TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ MIEROVÝCH OPERÁCIÍ OSN

Právnym základom PKO OSN je Kapitola VI. a VII. Charty OSN. Ďalej túto oblasť rozpracováva Doktrína Spojených národov o mierových operáciách, ich zásadách a usmerneniach - United Nations Peacekeeping Operations, Principles and Guidelines. Doktrína OSN člení PKO do piatich druhov. Toto členenie, ako aj vzájomné vzťahy a prieniky medzi nimi (obr. 1) sú použiteľné a aplikovateľné aj na označovanie mierových operácií iných organizácií medzinárodného krízového manažmentu. Graficky znázornené prekrytia medzi jednotlivými druhmi poukazujú na to, že jednotlivé druhy existujú samostatne iba ojedinele, to znamená, že mierová operácia, ktorá začala ako vytváranie mieru v postihnutom regióne sa vplyvom

meniacich podmienok postupne pretransformovala napr. na udržovanie mieru, príp. na post konfliktné budovanie mieru.

Obrázok 1 Členenie mierových operácií OSN a ich vzájomné vzťahy
(Zdroj: United Nations Peacekeeping Operations – Principles and Guidelines, 2008)

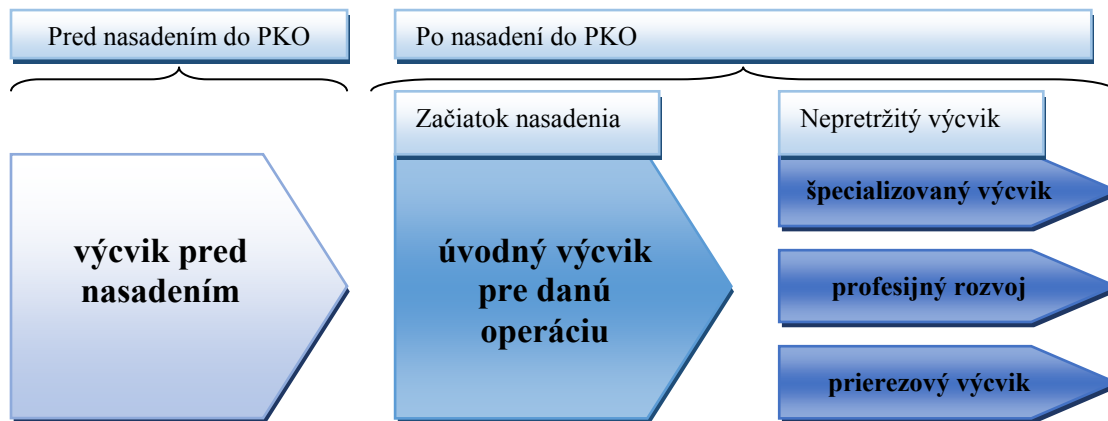
Prevenca konfliktov využíva diplomatické opatrenia na zabránenie prerasteniu napätia do otvoreného konfliktu. Prostredníctvom preventívnej diplomacie alebo preventívneho rozmiestnenia ozbrojených síl sa snaží o predchádzanie vzniku konfliktu. Mierové operácie charakteru vytváranie mieru a vynútenie mieru sú realizované až po vzniku konfliktu. Zatiaľ čo je vytváranie mieru založené na jednaní a rokovaní medzi znepriatelenými stranami, vynútenie mieru už zahŕňa aj použitie donucovacích prostriedkov, a to vrátane vojenskej sily.

Po dosiahnutí prímeria majú najčastejšie mierové operácie charakter operácií na udržanie a budovanie mieru. Aktivity vykonávané počas udržania mieru sú sústredené na ochranu krehkého novovzniknutého mieru po ukončení bojov a oddelení bojujúcich strán. Podstata budovania mieru síce ostáva rovnaká, jedná sa však o dlhodobejší a ucelenejší proces. Okrem udržania mieru má za úlohu aj odstránenie hlbších príčin vzniku konfliktu a zamedzenie opätovnému vzniku narušeniu mieru.

3 ORGANIZÁCIA PRÍPRAVY NA NASADENIE DO MIEROVÝCH OPERÁCIÍ OSN

Prípravu, ktorá zahŕňa výcvik a školenia, považuje OSN za strategickú investíciu do vysielaného personálu, nakoľko je predpokladom pre úspešné plnenie mandátov realizovaných PKO. Vysielaným personálom do PKO pod vedením OSN sú príslušníci ozbrojených síl, policie a civilní experti.

Základným právnym predpisom, rezolúciou Valného zhromaždenia OSN 49/37 z roku 1995, bola udelená členským štátom zodpovednosť za prípravu vysielaných zložiek do PKO. OSN usmerňuje prípravu formou vydávaných materiálov, ktoré obsahujú návrhy a odporúčania pre obsah výcviku a školení v prostredí prispievateľských štátov. Výcvik na pôsobenie v PKO predstavuje široké spektrum aktivít a činností, ktorými získavajú príslušníci ozbrojených síl, polície a civilní experti jednotlivo alebo kolektívne vedomosti a zručnosti slúžiace na posilnenie ich schopností plniť mandáty uskutočňovaných PKO.

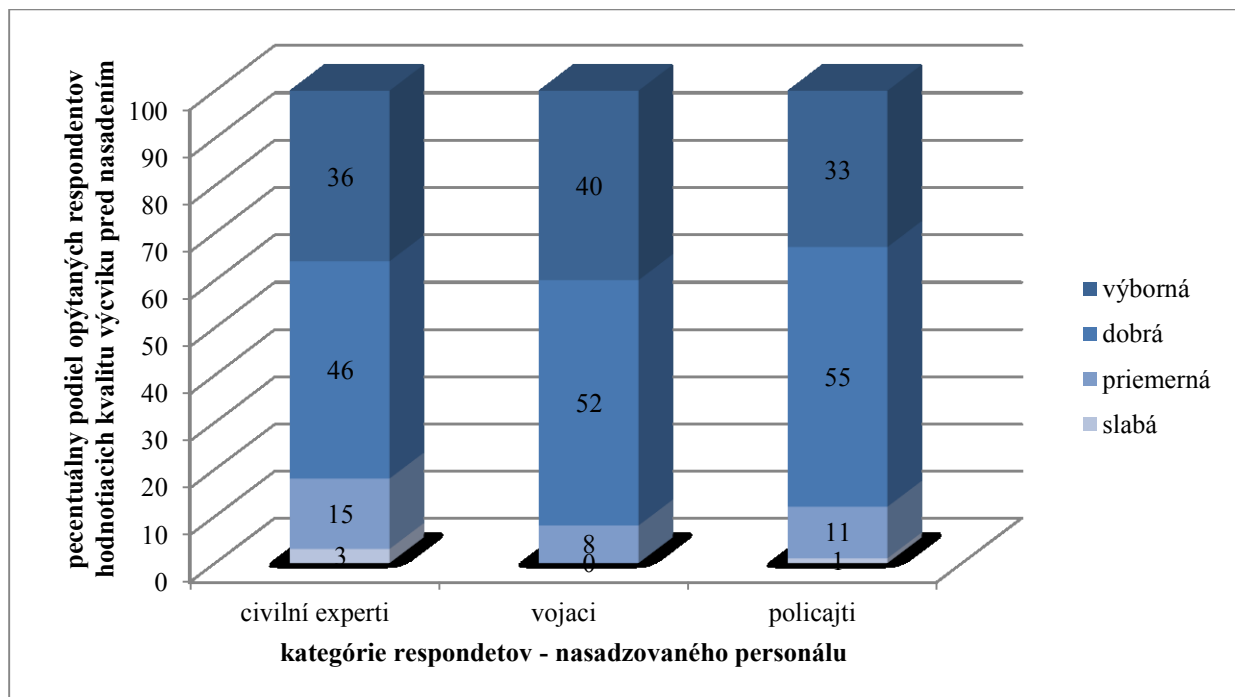
Obrázok 2 Fázy prípravy na nasadenie do PKO pod vedením OSN
(Podľa: Peacekeeping Resource Hub, 2015)

Základné členenie prípravy, vrátane výcviku aj školení, možno rozdeliť na fázu prípravy pred nasadením a po nasadení do PKO. Fáza po nasadení sa ďalej delí na obdobie začiatku nasadenia a ostatné obdobie - v priebehu pôsobenia. Na začiatku nasadenia príslušníci ozbrojených síl, polície a civilní odborníci absolvujú vstupné školenie. Počas ich pôsobenia absolvujú priebežne ďalšie časti prípravy (špecializovaný výcvik, prierezový výcvik a iné).

4 POTREBY A POŽIADAVKY NA PRÍPRAVU PRE MIEROVÉ OPERÁCIE OSN

Počas reštrukturalizácie Oddelenia pre operácie na udržanie mieru OSN (Department of PKO) vzniklo centrum zodpovedné za prípravu na PKO, Integrated Training Service. Do úloh v jeho zodpovednosti spadá príprava a aktualizácia materiálov, štandardov, noriem a návodov na úseku prípravy na nasadenie do PKO OSN, pri ktorých spolupracuje s členskými štátmi a výcvikovými inštitúciami. Taktiež vykonáva dohľad nad realizovaným výcvikom a poskytuje technickú podporu v súvislosti s prípravou na nasadenie do PKO. V jej zodpovednosti je pravidelné posudzovanie potrieb výcviku a s tým spojené identifikovanie prioritných oblastí, na ktoré je potrebné sa do budúcnosti zamerať. Takéto hodnotenie prebehlo v období rokov 2012 -2013, kedy boli skúmané výcvikové potreby a požiadavky vysielaných príslušníkov ozbrojených síl, polície a civilných expertov na troch úrovniach, a to priamo v mieste realizovaných PKO, na veliteľstvách PKO a v servisných centrách.

Hodnotenie je založené na základe získaných výsledkov dopytovania, ktoré bolo vykonané na viac než 800 príslušníkoch ozbrojených síl, polície a civilných expertoch formou individuálnych rozhovorov, panelových diskusií a skupinových stretnutí a na viac ako 4500 civilných expertov, príslušníkov ozbrojených síl a polície zo 68 členských krajín OSN prostredníctvom elektronického dotazníka. [6]

Obrázok 3 Graf hodnotenia celkovej kvality výcviku pred nasadením do PKO OSN
(Zdroj: Global Peacekeeping Training Needs Assessment, Final Report 2012-2013, 2013)

Obr. 3 poskytuje prehľad výsledkov získaných prostredníctvom spomínaného prieskumu. Respondenti hodnotili kvalitu výcviku, ktorý absolvovali pred samotným nasadením do PKO. 36% opýtaných z civilných expertov ohodnotilo túto fázu prípravy ako výbornú, 3 % ju zhodnotili ako slabú – nedostatočnú. V prípade opýtaných vojakov, príslušníkov ozbrojených síl, bolo 40 % s absolvovanou prípravou pred nasadením do PKO OSN spokojných a hodnotili ju ako výbornú. Ani jeden opýtaný z tejto skupiny respondentov neprejavil nespokojnosť, čo znamená, že ani jeden nehodnotil predmetnú časť prípravy ako slabú. Z opýtaných policajtov považovalo 33% prípravu pred nasadením za výbornú a 1% za slabú.

Z výsledkov hodnotiaceho dokumentu vyplynuli prioritné potreby a požiadavky na výcvik príslušníkov ozbrojených síl. Tí by mali vďaka absolvovaniu prípravy získať nasledovné[6]:

a.)vedomosti:

- úlohy OSN a jej orgánov, udržiavanie mieru, politické záležitosti, porozumenie podstate vojenskej podpory politických mandátov,
- ochrana civilných osôb, detí a základných ľudských práv a slobôd,
- kultúrne povedomie o mieste nasadenia,
- úlohy ostatných nasadených zložiek v operácii a súčinnosť s nimi,
- pravidlá nasadenia a zapojenia sa,

- kódex správania sa, prevencia sexuálneho zneužívania a vykorisťovania, právne dôsledky pri takomto správaní.

b.)zručnosti:

- komunikačné schopnosti, ich rozvoj za účelom budovania vzájomnej dôvery,
- prezentačné schopnosti, úspešné absolvovanie tlačových konferencií,
- zvládanie konfliktov,
- spolupráca s pôsobiacimi príslušníkmi polície, spoločné cvičenia,
- jazykové zručnosti (ovládanie angličtiny je nutné, ovládanie francúzštiny je potrebné len vo vybraných oblastiach),
- streľba,
- šoférovanie v náročných podmienkach (napr. v piesku).

Za účelom zvyšovania kvality prípravy boli formulované tieto odporúčania [6]:

- rozvoj samostatného výcviku styčných dôstojníkov,
- posúdenie výcviku vojenských pozorovateľov – vo vzťahu k ich pripravenosti na plnenie úloh v meniacom sa prostredí,
- reorganizácia štruktúry výcvikových materiálov a rozdelenie na skupiny vojenský pozorovateľ, vojenský poradca a styčný dôstojník,
- rozvoj výcviku jednotiek,
- usmernenie prispievateľských krajín v oblasti logistiky a organizácie výcviku v domácich podmienkach pred nasadením.

Príprava na PKO pod vedením OSN je riešená v množstve materiálov. Základným východiskom pre všetky druhy prípravy je materiál Core Pre-Deployment Training Materials, ktorý obsahuje moduly, výcvikové bloky, no necháva istú mieru voľnosti priamo krajine pripravujúcej vysielaný personál. K operáciám jednotlivo existujú špecializované výcvikové materiály. Okrem takejto formy pomoci a podpory prípravy poskytuje OSN prípravu – školenie formou elektronického vzdelávania. V trvaní 3 až 4 hodín sa účastníci školenia zoznámia so základnými informáciami týkajúcimi sa PKO OSN, vývoja PKO, mandátov operácií a úloh. Túto časť prípravy absolvujú všetci, ktorí sa podieľajú, resp. budú podieľať, na PKO pod vedením OSN, vrátane civilných expertov a dobrovoľníkov.

ZÁVER

Mierové operácie OSN – PKO možno považovať za najvýznamnejší príspevok tejto organizácie k udržovaniu svetového mieru a bezpečnosti. Právnym základom pre ich uskutočňovanie je Charta OSN. Do PKO sú nasadzovaní civilní experti, príslušníci ozbrojených síl a ozbrojených bezpečnostných zborov, ktorí plnia náročné úlohy v rôznych častiach sveta. Dôkazom aktuálnosti tejto témy je aj početný stav personálu pôsobiaceho v mierových operáciách. V aktuálne vedených 16 operáciách na udržanie mieru OSN pôsobí takmer 123 000 osôb z radov civilistov, policajtov, vojakov a dobrovoľníkov [3].

Dosahovanie cieľov operácií a napĺňanie mandátov do veľkej miery závisí od kvalitnej prípravy vysielaného personálu. Aj keď samotná príprava ostáva v zodpovednosti vysielajúcej – prispievateľskej krajiny, OSN formou odporúčaní a hodnotení poukazuje na potreby a požiadavky súvisiace s obsahom prípravy. Výsledky záverečnej správy OSN ohľadom hodnotenia požiadaviek na prípravu do mierových operácií za roky 2012 a 2013 opierajúce sa o vykonaný prieskum prezentujú kvalitu prípravy vysielaného personálu pred nasadením ako výbornú až dobrú. Iba niekoľko percent z opýtaných ju označilo za priemernú, ba dokonca slabú. Aj napriek relatívne malému podielu negatívnych postojov ku kvalite prípravy z celkového súboru odpovedí respondentov, nemožno túto skutočnosť zanedbať. Je nevyhnutné naďalej venovať pozornosť zvyšovaniu kvality prípravy, opätovnému hodnoteniu a dosahovaniu čoraz uspokojivejších výsledkov, a to aj prostredníctvom nových foriem prípravy.

LITERATÚRA

- [1] IVANČÍK, R., JURČÁK, V. 2013. Mierové operácie vybraných organizácií medzinárodného krízového manažmentu. Liptovský Mikuláš: Tlačiareň Akadémie ozbrojených síl generála M. R. Štefánika, 2013. 230 s. ISBN 978-80-8040-469-7.
- [2] KOOPS, J. A. et al. 2015. The Oxford Handbook of United Nations Peacekeeping Operations. Oxford University Press, 2015. 908 s. ISBN 978-0-19-968604-9.
- [3] Peacekeeping Fact Sheet. 2016. [on line]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné na: <http://www.un.org/en/peacekeeping/resources/statistics/factsheet.shtml>.
- [4] United Nations Peacekeeping Operations – Principles and Guidelines. 2008. [on line]. New York: Peacekeeping Best Practices Section, Department of Peacekeeping Operations, United Nations, 2008. [cit. 2016-03-05]. Dostupné na: http://pbpu.unlb.org/pbps/library/capstone_doctrine_eNg.pdf.
- [5] Peacekeeping Resource Hub. 2015. [on line]. United Nations, 2015. [cit. 2016-03-04]. Dostupné na: <http://research.un.org/en/peacekeeping-community/Training>.
- [6] Global Peacekeeping Training Needs Assessment, Final Report - 2012-2013. 2013. [on line]. United Nations, Department of Field Support, Department of Peacekeeping Operations, Integrated Training Service, 2013. [cit. 2015-12-04]. Dostupné na: <http://repository.un.org/bitstream/handle/11176/89581/20122013%20Global%20TNA%20Report.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.